

POSTERSESSIE

22.05.97

14.30-16.00u.

Zaal: Ontvangsthal congres

Geen kneus, maar manager van je eigen leerproces! (Van studievaardigheden naar managementvaardigheden in projectonderwijs)**Error! Switch argument not specified.**

J. Oosterhuis-Geers, *Universiteit Twente*

Ontwikkelingen rond (studie-)vaardigheden

Het begrip studievaardigheden heeft al heel wat trends doorstaan. In de vijftiger jaren bestond een studievaardigheidsadvies voornamelijk uit raadgevingen over de manier waarop een student(e) zich behoorde te gedragen ten opzichte van autoriteiten zoals hoogleraren en docenten. In de zestiger jaren werden deze adviezen wat zakelijker en meer gestuurd vanuit nieuwe inzichten in leerprocessen. In de zeventiger jaren werden aparte trainingen studievaardigheden gegeven aan studenten met studievertraging in de hoop hiermee de studie-achterstand tegen te gaan. Hoewel studenten die dergelijke trainingen volgden heel enthousiast waren, bestond er ook de nodige scepsis. Immers, het enthousiasme van de deelnemers stond niet in verhouding tot de gewenste effecten in termen van studierendementen. Deze scepsis vormde echter wel aanleiding voor twee verdere ontwikkelingen, namelijk verder onderzoek en verder onderwijsontwerp.

Laboratorium-experimenten naar aspecten van studeergedrag laten zien dat er wel degelijk sprake is van positieve effecten op de informatieverwerking en op het lange-termijngeheugen. Maar bij veld-experimenten blijkt dit effect aanmerkelijk geringer te zijn. Er worden hooguit kleine positieve korte-termijn-effecten gevonden van aparte trainingen studievaardigheden. Een alternatief wordt gevonden in integratie van studievaardigheden in het reguliere onderwijs. Het leren probleemoplossen blijkt zowel bij technische als bij sociaal-wetenschappelijke vakken aan te slaan. Hierbij moet echter wel vermeld worden dat integratie van deze vakspecifieke vaardigheden steeds gepaard ging met aanpassingen in onderwijsvormen en toetsen. Integratie van studievaardigheden zonder aanpassing van de tentameneisen blijkt nauwelijks effect te hebben op slaagpercentages. Op basis van de ervaringen uit dergelijke onderzoeken meende ik te mogen concluderen dat traditioneel onderwijs reproductief studeergedrag oproept en dat het aanleren van complexe vaardigheden weinig effect op de studievoortgang heeft, zolang tentamens voornamelijk kennisreproductie meten.

Tegelijkertijd zien we dat er binnen de onderwijskunde een paradigma-verschuiving aan de gang is, te weten: van docent-afhankelijk naar docent-onafhankelijk studeergedrag, van docent- naar studentgericht onderwijs, van het overdragen van de verantwoordelijkheid voor het leerproces van de docent naar de student, van traditioneel onderwijs naar projectonderwijs, van behaviorisme naar constructivisme.

Hoe passen studievaardigheden binnen deze paradigma-verschuiving? We zien studievaardigheden als een deel van de professionele vaardigheden, waarover elke academicus dient te beschikken om later een management-functie te kunnen vervullen.

Maatschappelijke ontwikkelingen gaan immers zo snel dat elke academicus zich voortdurend moet bijscholen (lifelong learning). Leren leren of leren zelfstandig te studeren wordt zo een professionele vaardigheid naast andere professionele vaardigheden. Integratie van deze vaardigheden in projectonderwijs doet recht aan het principe van zelfstandig leren in een consistente omgeving.

De postersessie zal gaan over twee manieren waarop met studievaardigheden omgegaan kan worden en deze bevinden zich op de extremen van een continuüm, namelijk:

1. op een manier die eenvoudig is in te passen in het traditionele onderwijs, met het gevaar van geringe effecten in termen van studieresultaten, en
2. op een manier die meer drastische onderwijsvernieuwingen vraagt, namelijk in het kader van project-onderwijs.

Integratie van studievaardigheden in het traditionele onderwijs

Integreren van (studie-)vaardigheden in reguliere vakken betekent dat ze onderdeel gaan uitmaken van de leerdoelen van die vakken en daarmee van de eindtermen van het curriculum. Om te bepalen welke vaardigheden geschikt zijn voor integratie in een bepaald vak, kan men als volgt tewerk gaan.

- Kijk welke (studie-)vaardigheden aansluiten bij de eindtermen van het curriculum.
- Kijk vervolgens bij welke vakinhouden ze het beste aansluiten.
- Bepaal op basis van tentamenanalyses welke knelpunten bij studenten geconstateerd worden. Dergelijke knelpunten in een vak kunnen het uitgangspunt vormen voor het kiezen van de noodzakelijke vaardigheden.
- Ga na in hoeverre studenten bepaalde vaardigheden reeds beheersen. Recente ontwikkelingen rond het studiehuis-concept binnen het voortgezet onderwijs zullen waarschijnlijk grote verschuivingen in het beginniveau van studenten met zich meebrengen.
- Maak een matrix met alle vakken uit het curriculum (in de kolommen) en de te integreren (studie-) vaardigheden (in de rijen). Pas op voor overlap of gemiste zaken.

De manier waarop de vaardigheden onderwezen kunnen worden varieert. De overgang van docentgestuurd naar studentgestuurd onderwijs moet geleidelijk gebeuren.

'Leren zelfstandig leren' is de geleidelijke overgang van 'docentgestuurd' naar 'studentgestuurd' onderwijs. Daarbij worden steeds meer onderwijsfuncties (voorwaardelijke en hoofdfuncties) overgedragen van docenten naar studenten. De docent heeft hierbij de belangrijke rol ervoor te zorgen dat deze overgang geleidelijk verloopt. Als dat niet lukt ontstaan er binnen het WO vergelijkbare problemen als waarvan nu sprake is bij de aansluiting tussen VWO en WO. Integratie van studievaardigheden in het reguliere onderwijs, en dan met name van vaardigheden op het gebied van zelfstandig leren, zijn een eerste aanzet om dergelijke problemen voor te blijven.

Integratie van managementvaardigheden in projectonderwijs

BIT-studenten (studenten BedrijfsInformatieTechnologie van de Universiteit Twente) volgen in het derde trimester van hun eerste studiejaar het integratieproject. De managementvaardigheden die geïntegreerd zijn in het integratieproject, luiden:

1. Oriënteren op een opdracht (informatie verzamelen en selectief lezen)

2. Projectmanagement (doelen stellen, activiteiten bepalen, tijdsplanning maken en taken verdelen)
3. Schriftelijk communiceren (zakelijke brief schrijven, argumenteren en een 'bouwplan' maken)
4. Interviewen
5. Voordracht houden
6. Teambuilding (samenwerken, feedback geven, conflict hanteren en onderhandelen)

Voor deze vaardigheden is gekozen, omdat ze direct van belang zijn voor het goed functioneren van de groepen in het kader van het integratieproject.

Verder zien we dat deze vaardigheden voor een deel overlappen met studievoordigheden. Zo is 'selectief lezen' een onderdeel van de studievoordigheid 'teksten bestuderen'. 'Doelen stellen' en 'tijdsplanning maken' zijn onderdelen van de studievoordigheid 'planning en tijdsbeheer'. 'Argumenteren' behoort tot de studievoordigheid 'tentamen doen: essay vragen beantwoorden' en 'bouwplan maken' is een onderdeel van 'scriptie schrijven'.

Tijdens de postersessie zullen m.b.t de integratie van managementvaardigheden in het projectonderwijs volgende aspecten aan de orde komen: (a) de gehanteerde onderwijstheorie, (b) de opzet van bovengenoemd onderwijs en (c) de resultaten van het onderzoek naar de effecten op managementvaardigheden. De effecten werden gemeten m.b.v. een pretest-posttest design met controlegroepen. Opmerkelijk resultaat is de rol van de begeleiding tijdens het groepswerk.

Activerend onderwijs in hoorcolleges

L.A. Van Dijk, G.C. van den Berg & H. van Keulen, *T.U.Delft*

Aanleiding tot het onderzoek

Veel publikaties over het hoger onderwijs geven aan dat van studenten actief studeergedrag wordt verwacht. Dit betekent voor het onderwijs dat er maatregelen genomen moeten worden die ervoor zorgen dat studenten ook daadwerkelijk op een actieve manier kennis verwerven. Deze visie op onderwijzen en leren ligt aan de basis van nieuwe onderwijskundige modellen, zoals probleemgestuurd onderwijs, studentgericht onderwijs en opdrachtgestuurd onderwijs (Wijnen, 1996). Onderzoek wijst echter uit dat het hoorcollege, in zijn traditionele vorm bij uitstek gericht op passieve kennisoverdracht, nog steeds de dominerende onderwijsvorm is in veel universiteiten (Bonwell & Eison, 1991). Ook op de TU Delft komen hoorcolleges veel voor. Daarnaast is er in de onderwijspraktijk van de TU gesignaleerd dat er bij docenten behoefte bestaat aan werkvormen die studenten activeren en het regelmatig studeergedrag van studenten bevorderen (Van Driel, 1994). Empirische gegevens over het activeren van studenten in hoorcolleges en de effecten daarvan ontbreken echter tot dusver.

Aan de TU Delft wordt daarom momenteel onderzoek verricht naar werkvormen die tijdens het hoorcollege gebruikt kunnen worden om studenten te activeren. Tevens wordt onderzocht wat het effect is van het gebruik van activerende werkvormen op het studeergedrag van de studenten. Wij definiëren activerend onderwijs als onderwijs dat gericht is op het bevorderen